

Q. D. B. V.

AVSPICIS

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,

SERENISSIMI PRINCIPIS REGII,

DN. FRIDERICI AVGVSTI,

ELECTORAT. SAXON. HEREDIS ETC.

DE

רחץ הכפיים

SIVE

LOTIONE

MANVVM

AD D. XXV. IVLII A. O. R. MDCC XVI.

STRICTIM DISSERT

PRÆSES

IO. CHRISTOPH. VVICH-
MANNSHAVSEN,

LL. OO. PROF. PVBL. FACVLT. PHIL. SENIOR
ET BIBL. ACAD. DIRECTOR

ET

RESPONDENS

M. CHRISTIANVS PFVETZNERVS,

ESTO-LIVONVS.

IN AVDITORIO MAIORI

VITEMBERGAE

EX OFFICINA SAMVELIS CREVSIGII.

Coll. diss. A
134, 30

a. CXXXII. 30.

Q. N. 1.

AVSICHS

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI

SEPTESSIMI PRINCIPIS REGII

FRIDERICI AVGVSTI

ELECTORAT. SAXON. HEREDIS ETC.

DE

DE

SIVE

LOTIONE

MANNVVM

AD D. XXV. JAN. A. D. R. MDCCXXV.

STRICTIM DISSENT

PRÆSES

IO. CHRISTOPH. VVICH

MANNISHAVSEN.

LL. OO. PTOE. PUBL. FACULT. PHIL. SENIOR.

ET BIBL. ACAD. DIRECTOR.

RESTODENS

M. CHRISTIANVS PIVETNERVS

IN AVDIOTO. MAIORI

EX OFFIC. AMPLISS. GRAVISS.

LOTIONE MANVVM

I.

Annum lotionem, diuino institu-
to, declarandae innocentiae si-
gnum fuisse, ex *Deut. XXI, 6, 7*,
liquet, quippe ubi magistratus
ciuitatum, in quarum agris cae-
des esset perpetrata, dum auctor
caedis ignoraretur, ad piacula-
rem uictimam lauare manus, eo-
que ritu, se puros esse a scelere isthoc, testari iuben-
tur. Quod autem usu uenire nunquam non assolet, ut,
etiam qui diuinae sunt auctoritatis, ritus, ueteratoria si-
mulatorum nequitia, ad tegenda, et dissimulanda, fla-
gitia traducantur, idem lotioni manuum accidisse
comperimus, quando in ea munditiem animi omnem
hypocritae quaesuerunt. A quorum grege, ut quam
longissime se abesse *David*, uir diuini Spiritus, osten-
deret, ubi uitae, sancte, et innocenter, actae, testi-
monium dicere uoluit, non tantum se manus lauare,
uel etiam lauare posse, sed etiam id se facturum, בנקיון
in innocentia, seu, *per, ac propter, innocentiam*, uel, si ma-
uis, *innocentiae causa*, esse asseuerat. Ita sane *Pf. LXXIII*,
13, inquit, אף-רוק זכיתי לבבי ורחץ בנקיון כפי An fru-
stra mundum seruaui cor meum, et lauauit manus meas in

innocentia, uel, propter innocentiam? Item Ps. XXVI, 6, אֶרְחַץ בְּנִקְיוֹן כַּפַּי וְאֶסְבֵּכָה אֶת מִזְבַּחַי יְהוָה *Lauabo manus meas in innocentia, seu, propter innocentiam, et sic circumibo altare tuum.* Quibus locis cum, haud obscure, DAVID ad ritum illum, diuino monitu sancitum, respicit, tum, optime se illo usum esse, affirmat, quando manus, ab omni scelerum contagio, puras seruarit, et, si qua forsan macula infectus, praeter uoluntatem, fuisset, eam tempestiue, ac rite, eluerit. Nec uero negare ausim, ad solemnem lotionis ritum, quo sacerdotes, ex lege, tenebantur, simul digitum a *Dauid* intendi, praesertim cum altaris circumeundi mentio iniecta deprehendatur. Non enim licebat sacerdotibus, nisi lotis manibus, pedibusque, accedere ad altare. Quorsum spectant uerba in TALMVD *Cod. Ioma. Cap. III. §. 3.* אֵין אֶרֶב נִכְנֵס לְעֹזֶרָה לְעֹבֵדָה אִם טָהוֹר עַד שִׁיטְבֹּל חֶמֶשׁ טְבִילוֹת וְעֹשֶׂרָה קְרוּשִׁין טוֹבֵל כְּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בֵּית־יְהוָה *Nemo atrium intrabat ad ministerium obeundum, licet etiam mundus esset, priusquam lauasset. Sacerdos autem magnus quinquies in eo lauabat, et decies (manus et pedes) in die expiationis sanctificabat.* Quae sane, si cum *Exod. XXX, 19, 20, XL, 32,* componantur, haud praeter rem dicta esse uideantur. His autem significantius dictu est, quod IOBVS *Cap. IX, 30,* ex eodem ritu, de sanctitatis suae, coram DEO, uanitate dixit: אִם הִתְרַחֲצֵתִי *Si me lauauero aquis niueis, et mundauero manus meas fonte, uel scaturigine. Aquis enim niueis, seu, במֵי שֶׁלֵג, se lauare, idem est, quod reddere se purissimum, ac nitidissimum, non quod מי שֶׁלֵג, aquae niuis, ut uolunt quidam, praeter ceteras aquas, insignem δύναμιν ῥυπτικῆς, seu purgandi potestatem, habeant, sed quod מי שֶׁלֵג, aquae niuis, per Metonymiam effecti,*

cti, *Ebraeis* usitatissimam, aquae sunt, quae hominem, niuis instar, mundum, ac nitidum, reddunt. Mundare autem manus aqua fontanea, seu uiua, quid aliud est, quam ultimam uelut lineam munditiei adhibere, et se, conquisitis undique, siue coloribus, siue argumentis, quam innocentissimum uenditare? Vere igitur, quod PHILO de *Vita Mosis*, Lib. III, ait; *λεῖψήσεται σύμβολον ἀνυπαίτητος ζωῆς*, *Lotio uitae innocentis signum* (scilicet apud *Ebraeos*) fuit.

II.

Et uero haec ipsa causa fuit, quamobrem sacerdotibus, quos exemplum esse sanctimoniae morum decebat, lotionis frequentioris obseruatio tam sedulo iniuncta est. Id quidem recte constat, sacerdotes *Ebraeos* nudis pedibus Sacra obiisse, cum nulla prorsus calceorum, aut tibialium, mentio, in uestium sacerdotalium enumeratione, iniiciatur. Facile igitur puluere ita inquinari pedes poterant, ut accessuris ad Sacrorum ministeria opus lauacro esset. At non haec lotio ideo a Deo praecepta erat, quod puluis ei, aut sordes externae corporum, omnino essent fastidio, aut, quod piaculo res per se digna ipsi uideretur, pedibus, puluere, uel sanguine uictimarum, foedatis, exire sacrario, et induere soleas, sed ut, frequenti horum membrorum lotionem, sordium animi eluendarum admonerentur. Ea sane certa, mentique diuinae consentanea, illius ritus expositio est, qui *Sacerdotibus*, et ingressuris templum, et egressuris, manus, pedesque, lauandi negotium faceffit. Eodem consilio certum, ac singulare, genus aquae expiatoriae, ritu *Mosaico*, consecratur, quod immundis, corporisque aliquo uitio laborantibus, inspergi solebat, ut signum esset restitutae munditiei cum corporis, tum animi.

III.

Nec sane, ex instituto diuino, ulla Iudaeoram lotio, ea mente, peragenda fuit, ut tolli, ea sola, omnes noxas posse, quisque sibi persuaderet. Siue enim טבילה נרה, *Lotionem pollutorum*, siue טבילה גרה, *Lotionem profelytorum*, (quae duo, uelut summa *Iudaicae lotionis*, siue *Baptismi*, genera fuerunt,) consideremus, neutram tamen alio institutam primum consilio reperimus, quam ut externum internarum animi sordium signum esset, ac uelut publicum eius confessionis testimonium. Nam טבילה נרה, siue *Baptismus pollutorum*, cum ante esset instituendus, quam sacrorum, quibus demum expiabantur, participes redderentur, *Leu. XV, 16, seqq.* non potuit esse, nisi polluti peccatis, et animi et corporis, argumentum, iustaque admonitio, ne quis contaminato animo, et illotis, quod aiunt, manibus, aggredi ad sacra auderet. Omnis namque eius ratio in balneis consistebat. *Leuit. l. c.*, quibus affinis erat manuum loti), a Deo utraque idcirco praecepta, ut cum aqua uiva, uel totum corpus, uel aliquam eius partem, abluerent, purgandi a criminibus animi commonefierent. Neque tamen non potest *Phariseorum* superstitionem, *Christi Seruatoris* aetate, ita deprauasse ritum isthunc, ut, cum essent eius obseruantissimi, omnem in istius celebratione sanctitatis fiduciam collocarent, *Marc. VII, 2, seqq.* *Baptismus autem Profelytorum*, siue טבילה גרה, per quem alienigenae ad *Iudaeorum* sacra, et religionem, initiabantur, uel ideo noxarum eluendarum praesens haberi medicina haud poterat, quia nec a Deo expresse, ac definite, praeceptus, nec promissionibus salutaribus firmatus, erat, et tum demum solebat institui, cum praeputii amputatione facta, in diuinae foedus gratiae rece-

receptus homo esset, et criminum, ante commissorum, veniam iam impetrasset, publica sacrorum communi-
one, et usu, tandem confirmandam. Signum itaque
potius fuit, ac uelut publica declaratio, acquisitae iam
innocentiae, ac ciuilis aliqua ad sacrorum cultum
praeparatio.

IV.

Equidem, et exteris gentibus in usu erat, manus
lauare ante, quam obirent sacra, ne Diis sacratas uicti-
mas immundis manibus contrectarent. Hinc illud *Ti-
buli* est *Libr. II. Eleg. I.*

*Casti placent superis pura cum ueste uenite,
Et manibus puris sumite fontis aquam.*

Eam, quae ante sacrificium fiebat, lotionem **GRAECI**
uocabant χέρνιβα, uel χέρνιμμα, quae uox χέρνιψ, uel χέρνιμμα,
Lotionem manuum, uel ipsum etiam *uas*, in quo quis lauat,
generatim indigitat. Atque huius, ante sacra, lotionis
adprime obseruantes fuisse *Graecos*, praeter multa alia
HOMERI dicta, illud *Iliad. A, v. 29*, loquitur:

χέρνιψαντες δ' ἐπειτα, καὶ ἐλοχύτας ἀνέλονται

Manus lauarunt deinde, et fruges salsas susceperunt.

Ad quem quippe locum **EVSTATHIVS** animaduertit,
antiqui moris esse, manus ante sacrificia lauare, adie-
cta causa: Δεῖ γὰρ καθαρὰς τῶν θεῶν γενέσθαι. *Non enim,
nisi mundis, operari sacris licebat.* Geminum huic illud
HOMERI est, *Iliad. γ., v. 34.*

Ἄταρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν

Regum ceteroquin manibus aquam affundebant.

Quibus uerbis addit **EVSTATHIVS**, explicationis
causa, ὡς μέλλουσι θεῶν, *quasi sacrificare uellent.* Nimi-
rum et *Penelopen*, ante preces, aqua se abluentem indu-
xerat

xerat

xerat HOMERVS, et de *Telemacho*, *Palladem* adoratu-
ro, dixerat, Odyss. B. v. 34. seq.

Τηλέμαχος δὲ ἀπάνευθεν ἰὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης
χεῖρας νιψάμενος πολίης ἀλὸς εὐχετ' Ἀθήνη.

Telemachus autem seorsum profectus ad littus maris,
Manus lauans e cano mari, supplicauit Palladi.

Vt haberet omnino, cur haec assereret, EVSTATHI-
VS. Meminit praeterea *Thucydides* *Libr. IV.* quarun-
dam gentium, quae aquam tetigerint nunquam, nisi
cum uellent lauare manus, ut ad sacrificia se rite praepa-
rarent. Illum igitur ritum opinio aliquando sacrosan-
ctum, apud GRAECOS, fecerat, prorsus ut, qui scelere
aliquo contamnati essent, a χέρνιβι, *malluuiis*, lauan-
dique cerimonia, arcerentur, id quod DEMOSTHE-
NES uocat χερνιβων εἰργεσθαι, ideoque factum dicit,
quod deceat sacrificaturos habere ὁσίας χεῖρας, *puras ma-*
nus. Huc facit et illud SOPHOCLIS, in *Oedipo Tyranno*,
v. 247 seq.

μητέ θυμάσι
κοινὸν ποιείσθαι, μητέ χερνιβας νέμειν.
nec sacrificiis

Quidquam cum eo commune habeat, neque sacram aquam
illi attribuat.

V.

Elucet inde, manuum lotionem etiam inter po-
pulos, a *Iudaeorum* ritibus alienos, innocentiae Symbo-
lum, in Sacrificaturis, extitisse. At eadem lauandi ce-
rimonia solenniter expiari posse, qui caede, uel alio
gravi scelere, se polluerant, uulgo persuasum erat. In
eam rem *Triclinius* in SOPHOCLIS *Aiace*, ἔθος ἦν,
inquit, τοῖς παλαιοῖς ὅτε φόνον ἀνθρώπων, ἢ ἄλλας σφαγὰς
ἐποίησαν, ὕδατι ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας εἰς κάθαρσιν τῆς μιᾶσματος.
In more positum erat antiquis, cum homicidium, aut aliam
quam-

quamcunque caedem, peregissent, aqua manus, ad eluendam pollutionem, abluere: Pertinent huc illa VIRGILII *Aeneid.* Libr. IX, vers. 818.

Et laetum sociis, abluta caede, remisit.

Et Libr. II, vers. 717. *seqq.*

Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates:

Me, bello e tanto digressum, et caede recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine uiuo

Abluero.

Ex quibus, haud difficulter, colligimus, stolidam, dignamque adeo *Poetarum* risu, et ludibrio, opinionem olim plerorumque animis insedisse, aqua flumineam omnem peccatorum labem tolli posse. Cuius persuasiunculae futilitatem confutat TERTULLIANVS Libr. de *Baptismo*, inquiens: *Hae aquae cum diuina auctoritate, et promissis, carerent, atque extra Dei usurparentur foedus, inutiles, ac uiduae, erant. Non enim maritae, uel ulla spiritus potentia, foecundae, erant, nec omnino unda ista fuit genitilis.* Simplicior igitur, et, a tam nefandae opinionis labe, purior, fuit illa manuum lotio, quam iudices, reum criminis, ex legum sententia, capitis damnaturi, publice suscipiebant, cum, manibus ad solem eleuatis, clara uoce profiterentur, *σε ἀθώως ὑπάρχειν τῆ ἀίματος τῆ ἀνθρώπου τούτου*, *insontes esse illius hominis sanguine,* sicut traditur *Constitut. Apostol.* Libr. II, ac III.

VI.

At non ea PILATO fuit lauandarum causa manuum *Matth. XXVII, 24*, cum, quem ipse tradebat in crucem agendum, non, ex legum sententia, damnatus esset. Insedebat potius eius animo praua isthaec quorundam, *Iudaeorum, Graecorum, et aliarum gentium, opinatio, aqua*

B

non

non corporis solum, sed animi quoque, fordes facile elui, et ablutis manibus, hominem, ἀθῶνον καὶ καθαρὸν, *innocentem, ac purum*, praestari. Itaque quasi illud HESIODI, ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις, v. 738 seq. probe meditatus:

Ὅς ποταμὸν διαβῆ κακότητι δὲ χεῖρας ἀνίπτος
τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι, καὶ ἄλγεα δῶκαν ὀπίσσω.

*Qui fluvium transierit, malitia uero manus illotus,
Ei succensent Dii, et damna dant in posterum.*

Cum sola aqua ἀμιγῆς, siue pura, ad manus esset, eam non alio sibi consilio porrigi iussit, quam ut deinceps ἐναγῆς, *piaculo obstrictus*, uel, *piaculo contaminatus*, esse desineret, ac somnium uxoris simul procuraret. Illa enim postquam nunciari marito iusserat; μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ. πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτὸν Matth. XXVII, 19, PILATVS volebat quidem purus, ab omni sceleris, et culpae, contagio, uideri, dum: Ἀθῶος, inquit, ἐμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τέτυκται, vers. 24. at ipsa, quae de lotione ipsius adhibita, uox ἀπονίπτειν, mendacii eum, et mentis male consciae, coarguit. Nam ut, apud *Veteres*, νίπτειν, uel νίψασθαι, figillatim de lotione ante coenam dicitur, ἀπονίπτειν contra, uel ἀπονίψασθαι, de lotione post coenam, ubi pollutae manus, contactu esculentorum, sunt; ita ἀπονίπτειν, sacro ritu, communiter significat eluere, uel expiare, commissa crimina, quorum conscius sibi sit necesse est, qui uelit ab iis mundari.

VII.

Ex Iudaeorum autem, an *ex profanarum Gentium*, consuetudine hanc manuum lotionem PILATVS hauserit, iam pridem disceptatum est inter eruditos.

ORI-

ORIGINES quidem, l. c. in *Matthaeum*, omnino negat, eiusmodi lotionem, apud *Romanos*, in usu fuisse. At falsum ipsum esse, tum ab aliis iam ostensum abunde est, tum ex iis patet, quae supra §. IV sunt exposita. Quapropter, praeterquam quod de caprina lana litigant, idoneis argumentis destituuntur illi, qui **PILATVM** magistratum *Judaeorum* ritum *Deut. XXI, 6, 7*, potius, quam patrias imitatum ceremonias, in lauandis manibus, esse, pertinacissime asserunt. Quid enim, si καθαρμοὶ et περιρραντισμοὶ, purgationes, et aquae lustralis sparsio, inter *Judaeos* etiam, ideo susceptae fuerunt, ut admissa crimina, hoc uelut piaculo, expiarentur? Num propterea *Judaeos* imitatus esse, **PILATVS** censendus est, cum, manuum lotionem, omnem animi noxam tolli posse somninauit? Aut cum, innocentem se esse sanguinis, praeter ius, et aequum, effundendi, testatus est lotionem illam, num propterea censendus est magistratum *Judaeorum* ritum ueterem, studio, consecretari uoluisse? Enimuero, cum similem, in lotionibus, consuetudinem fouerent *Romani*, quidni eandem, inde a paruulis, inbibisse **PILATVM** potius putabimus, quam ab, inuisis suae genti, sacris *Judaeorum* demum asciuisse? Non sane, quia illa **PILATI** actio simile quicquam ritus *Judaei* habet, ideo cum isto erit eadem. Demus **ARISTEAE**, uetusto scriptori, *Interpretes Sacri Codicis Graecos LXXII*, solitos fuisse lauare manus prius, quam ad opus faciendum se accingerent, causamque quaerentibus subiecisse hanc, quam ipse, his uerbis, prodidit: Διασάφην, ὅτι μαρτύριον ἐστὶ τὸ μηδὲν ἐργάσασθαι κακὸν, declararunt, fieri hoc indicio, nihil a se mali admissum esse.

B 2

Quis

Quis autem colligere aufit ex eo firmiter, PILATVM id ipsum uoluisse imitatione exprimere? Stramineum insuper fulcrum est, quo hanc causam fultam credunt, qui uerba PILATI, formulamque illam, declarandae innocentiae, ab ipsis transumptam *Iudaeis* existimant propterea, quod, in Historia SVSANNAE, uerba *Danielis* reperiantur, a *Pilati* uerbis parum absona: *Mundus ego sum a sanguine huius.* Anne uero credibile est, hominem *Iudaeis* ritibus, tanquam suae gentis ludo, iocoque, infensum, tumultuosisque *Iudaeorum* querelis ad dicendam sententiam, quam ipse iniquissimam esse nouerat, uix, et aegre, adactum, *Iudaeorum*, quam patriis, uti ritibus, formulisque, maluisse, cum tamen, CAESARIS auctoritate, dominus *Iudaeis*, ac iudex, esset praefectus?

VIII.

Ferenda tamen fortassis isthaec esset opinio, cum sanae *Christianorum*, *Iudaeorumue*, doctrinae nihil officiat. Illa uero IOANNIS SPENCERI sententia explodenda, omni studio, est, cum *Libr. III, Cap. III, Dissert. III, p. 172, seqq.* adstruere non erubescit, ritum manus lauandi *Ebraeos* non a patribus suis, diuinoque aliquo instituto, accepisse, sed ex gentium, fictitiorum Deorum simulacra colentium, moribus in rem publicam suam traduxisse. Quaeras, quibus id argumentis confirmare sategerit? Primum quidem sibi reperisse uidetur, non quod pueri in faba, quod IACOBI familia, *Gen. XXXV, 2*, lauacro se, ac, uestes suas, purgasse dicitur, cum perficienda sacra essent *Bethel.* Ex eo enim colligit, nec inique sane, aut insulse, lotiones

tiones

tiones eiusmodi, iam ante MOYSIS tempora, fuisse usitatas. Quid tum uero? Largimur enim id ultro ambabus, quod aiunt, manibus. IACOBVS autem, cuius familia, his, uelut lustricis, lauacris usa est, nonne in atauis *Iudaeorum* numerandus est? Ab eo si acceperunt *Iudaei* ritum lauandi, num ab homine profano, uerique cultus diuini ignaro, acceperunt? At, inquit, quid ad ea respondebis, quae, de AEGYPTIIS regibus, DIODORVS SICVLVS, *Bibl. Hist. Libr. I.*, p. 63, tradit, dum eos quoque usos ante lotionibus esse affitmat, quam iuerint sacrificatum? Hos quidem, *Moyfis* aetate, antiquiores fuisse, communi Historicorum consensu comprobatur. Nihil tamen euincis *Spencere*! Concedamus enim, *Moyse* illos fuisse priores, num ex ipso firmatum satis, et ad liquidum perductum, est, ipsis etiam *Patriarchis* aut aequales, aut eorum aeuo priores, fuisse, reges *Aegyptios*, qui illo lotionum genere se expiarunt?

IX.

Sed alia in promptu SPENCERO tela sunt, quibus nocere uelit. Prouocat ad *Marci Marsilii*, *Natalis Comitum*, *Filefaci*, et aliorum, qui de *Syris*, *Aegyptiis*, *Graecis*, et *Romanis*, iam pridem, isti *Iudaeorum* lotioni consimiles, ritus annotarunt. Inde pronum esse, asserit, colligere, gentes istas, ingeniis quippe, linguis, moribus, et terrarum spatiis, multum inter se distitas, in ritus huius communionem, non alia de causa, coisse, quam quod eam a communi quodam parente, ac gentium diuersarum auctore, deriuatam in se accepissent. Qua quidem in disputatione, si dextre explicetur, nihil

est, quod reprehendamus. Si enim, communium parentum nomine, antiquissimum quemque *Patriarcharum*, NOACHVM puta, aut EBERVM, et qui deinceps ex eius familia orti sunt, cultumque Dei purum diu seruarunt, intelligit, id sentit sane, quod nostrum nemo negare aufit, maxime cum, ulu temporum, exploratum sit, posteros, ubi a maiorum suorum sanctimonia insigniter degenerarunt, seruasse tamen semper prisca quaedam ritus uestigia, spurcissimis licet corruptelis inquinata. At nunc quo pacto concludi ex eo possit, ritus *Iudaeorum* a gentibus profanis traductos esse, ille uiderit, qui *Argo* est oculatior.

X.

Maxime autem infirmum, ac debile, est, quod causae adhibet suae, firmamentum, SPENCERVS, cum ex ritus huius simplicitate, quam temporum antiquiorum ruditati adprime consentaneam, ac conformem, putat, confici posse pronunciat, *Iudaeos* non a patribus suis, sed ab externis populis, illam lauandi cerimoniam esse mutuatos. *Sordium enim ablationem, qua ad aras accessuri consueuerint uti, clarissime docere, ait, ritus huius auctores aliquem quidem diuinae sanctitatis, sed crassum admodum, et languidum, sensum habuisse.* Dolemus igitur, non uenisse SPENCERO in mentem recordari eius, quod, quo ritus sit simplicior, eo magis coelestem originem referre uideatur. DEVS enim cum purissimus, ac simplicissimus, imo uero ipsa puritas, sit, puro etiam, ac simplici, animo, et ritu, coli ab hominibus, et
 suscipi

fuscipi, uoluit. Haec uero interna hominum puritas, et simplicitas, quo alio signo simplicius, atque aptius, adumbrari, ac declarari, poterat, quam aqua, manibus potissimum, uel ideo, affusa, ceu, aspersa, quod illarum opera, et ministerio, omnes fere externas actiones homo peragit? Eam quidem dicam profanis gentibus scribat SPENCERVS, languida potius, et crassa, quam uiua, et uera, eius ritus intelligentia imbutas fuisse, pios tamen, et certos, Numinis sanctissimi cultores ea gauisos credat oportet, cum *Dauidem* audit, ac *Iobum*, dicentes, se lauare non tantum manus suas aqua, uerum etiam innocentia. Sed gentium quoque externarum multis fecerit iniuriam, si nihil eas aliud, sua lotionem, uoluisse dixerit, quam gratiam DEI, externa quadam iustitia, et sola quasi manuum mundatione, acquirere. Meminisse enim decebat eorum, quae supra §. IV attulimus, et quod, immergi etiam crassissimis tenebris, homines praeceperint, a sacrificaturis afferendas esse ad aram ὁσίας χεῖρας, puras, as innocentes, manus, idque testandum publice solenni manuum lotionem; arcendos contra a χεῖρῶν ψι, χεῖρῶν βίαις, seu χεῖρῶν ἁγίων, ut cum *Polluce*, et *Homero*, loquamur, esse omnes, qui quodam se scelere contaminarint.

XI.

Postremum quod affert, ad rem conficiendam, *Cantabrigiensis Criticus* argumentum, aliquam grauitatis speciem, primo obtutu, praefert. Nulla, inquit, lex adest scripta, qua sigillatim manuum lotio praecepta olim fuerit *Israeilitis*. Ex quo si illud eliceret: Videri ergo, haud abs re, *Iudaeos* imitatione externi moris id fecisse;

se;

se; non, sine ratione, eum errasse forte diceremus. Nunc ubi id extorquere conatur: *Consequi ergo, ut Iudaeos a gentilibus dudum doctos esse credamus, neminem, nisi lotis manibus, ad sacra tractanda aggredi debere, et DEVM hasce manuum lotiones populo Ebraeo reliquisse potius, quam imperasse:* nae ille ratiocinando facit, ut nihil ratiocinetur. Quid ni ergo potius, cum SELDENO *Libr. I, Cap. III. de Synedr.* sentiat, plebeios Iudaeos, exemplo sacerdotum suorum, istiusmodi lotiones, ac βαπτισμὸς, celebrasse, idque sibi putasse fas, et aequum, quod illis, expressa lege, praeceptum erat. Imo uero, cum *Exod. XIX, 10*, DEVS, per *Mosen*, imperat *Israelitis*, ut uestimenta probe aqua eluerent ante, quam accederent ad se propius, quid obstat, quin totum corpus simul, praecipue autem manus, quae facillime in oculos omnium incurrunt, ablutas esse censeamus? Nihil fane, hoc pacto, praeter id, statuemus, quod *Ebraeorum* Doctores permulti, et SELDENVS, l. c. affirmarunt, quorum posterior propterea animaduertit, per uestes, etiam a *Latinis*, interdum totum corpus significari. Et uero, si uestes, diuino monitu, mundas esse in sacris oportet, quam facile erat, illud coniectando assequi, multo magis manus, sacris operaturas, aut quidquam tale tractaturas, mundas esse oportere. Ita fane sensisse uidetur populus ille *Iudaeorum* uniuersus, qui, postquam rite se mundasset, hoc est, aqua perluisset, munus suum fertur obtulisse, *Iudith. Cap. XX, 25*. Nec alia fuit initio mens eorum, qui, quas manus offerendae uictimae uellent imponere, prius abluiebant. Quo de ritu PHILO, *Libr. de Victim.* ἀπονιψάμενος, inquit, ὁ προσάγων τὰς χεῖρας, ἐπιφέρει τῇ τῆ ἱερεὶς κεφαλῇ.

XII. Tam

XII.

Tam ficulneis igitur, imo nullis prorsus, rationibus cum SPENCERI opinio nitatur, mirari satis haud possumus CLERICVM ea delectari adeo, ut in *Comment. ad Genes. XXXV, 2*, sic scribere nihil vereatur. *Haud male, quod ab Ethnicis institutum fuerat, Patriarchae, suis exemplis, confirmarunt.* Quid? quod, postquam, immunditiam per se DEO inuisam haud esse, neglectum tamen quendam eorum, quae aguntur, prae se ferre, atque istos etiam, qui, ex specie externa, de rebus ipsis iudicant, in contemptum facile abducere, uelut sparsim, dixerat, ita pergit. Si quis contendat Patriarchas, huius, similiumue, rituum inuentores fuisse, is primum Sacrae Scripturae auctoritate, quae nusquam hoc docet, destituetur, deinde etiam, ostendat oportebit, qui a gente Ebraea, plerumque sprete, et ignota, nec splendore, et antiquitate, Aegyptiis, aut Babylonis, conferenda, per totum orbem gentes florentissimae, quae de Ebraeis ne audiuerunt quidem, hos ritus mutuari potuerint? At enim uero nondum caussa cecidimus. Qui eandem, cum SPENCERO, crambem, et recoctam quidem, apponit, eodam qui lixiuio defricetur, dignus est. Num, quia Patriarchae huius ritus auctores, nominatim in Sacro Codice, nusquam perhibentur, propterea, minus fuisse, credendi sunt? Adeone obesae naris CLERICVS est, ut, cum relatum legeret, *Iacobum* uestium mundandarum negotium familiae suae dedisse, subolfacere haud posset, monitu id eum, et auctoritate diuina, fecisse? Patriarchas sane pios, et religionis obseruantissimos,

G

ad

ad normam oraculi diuini, et expressam sapientissimi conditoris uoluntatem, sacras actiones, sacrosque ritus, composuisse, nemo temere erit, qui infitietur, praesertim cum eisdem lege diuina, per *Moysem* lata, atque promulgata, deinceps confirmatos uideamus. Id autem parum abest, quin temere a **CLERICO** scriptum dicamus, gentem *Ebraeam*, spretam, et ignotam, fere fuisse, et cum *Aegyptiis*, *Babyloniis*, ceteris, uix conferendam, quando in propatulo est, *Ebraeam* gentem, non aliam aequae, a **DEO** in סגלה, siue, *peculium*, orbe ab aquarum alluue liberato, lectam, priuilegiis, ac beneficiis, multo eminentissimis, ornatam, ac munitam, inque centro quasi orbis terrarum, ut audiri facilius ab omnibus, ac conspici, posset, collocatam, totque, per omnes terras, celebratissimis miraculis nobilitatam, opibus tandem, rerumque praestantissimarum prouentu uberrimo, aliquando ditatam esse. Illa autem profanorum scriptorum testimonia, quae morem, lauandi se uitis aquis, antiquissimum, ac multis communem populis, faciunt, tantum abest, ut quicquam eius, quod *Clericus* uelit, conficiant, ut potius firment coniecturam, inde usque a **NOACHI**, aut sane proximorum ab eo Patrum, aeuo ritus illius originem esse repetendam. Id quod fuse edisseruit, et accurate satis disputauit, **IVRIAEVS** *Hist. Crit. Dogm. et Cult. Part. I, p. 102.*

XIII.

Ad ipsos quoque *Christianos* iste lauandarum ritus manuum olim pertigit. Nam et hi ante, quam preces

preces facerent, et manus ad coelos eleuarent, manus lauisse quondam perhibentur, inducti, ut, quidam putant, ad hoc per, I ad *Timoth.* II, 4, ubi *χειρας ὁσίσας ἐπάγειν*, manus puras leuare iubemur. Et hunc quidem in usum *λατήνας*, labra, *πηγνας*, fontes, *νιπήνας*, pollubra, *Φεάλα*, puteos, in templorum suorum atriis, habebant. Qua de re, qui plura uelit nosse, I O. CASPARI SVICERI, *Obseru. Cap. VI*, p. 159, et *Thesaur. Eccles* in uocibus *Εὐχή*, et *λατήνας*, item etiam TERTVLLIANVM, qui tamen corporis hanc lotionem, *Libr. de ORATIONE Cap. XI, XII, XIII.* ex *Ecclesia* summouendam esse, existimat, consulito.

XIV.

Nos in *Iudaeorum* lotionem, a qua cepit initium haec commentatio, definimus. Eam uero praeeptiunculis *Magistorum* futilibus, procedente tempore, misere cumulata fuisse, סדר טהרות, siue, *Legum Mischnicarum Liber* iste, qui, ORDO PV RITATVM, inscribitur, exemplis pene multis, dilucide confirmat. Inprimis uero id ipsum liquet ex מסכת ידים, TRACTATV de LOTIONE MANVVM, qui ipso *Maimonide* iudice, in *Hilcoth Micuoth*, Capite ultimo, nonnisi sapientum instituta, atque placita, enarrat. Alia uero, ut idem hic inculcat, nuncupatur טבילת ידים *Lotio manuum*, alia, טבילת ידים, *Immersio manuum in aquam*, eo quod manus lauandae quidem sint, siquis uel profanum panem comedere uelit; in aquam uero immergendae, siquis, e genere sacerdotali, uel *Leuitico*, sacrum cibum comedere

discupiat. Vtriusque discrimen, aquae respectu, illud fere constiuitur quod, נטילה ידים, *Lotio manuum*, in טים שאוכים, *aquis haustis*, אט טבילה ידים *Immersio manuum*, non in haustis, sed in lauacri tantum aquis, perficienda sit. Porro quaedam ibidem formatur differentia inter טים ראשונים, *aquas primas*, et inter טים שניים, *aqua secundas*. Siquis enim sacerdos ambas manus lauerit, ut oblationem primam comedat, tum postea eas aquis secundis illum lauare debere, ut, ipsis mediantibus, primas aquas remoueat, quae manuum inquinamentis pollutae fuerunt; et si panis oblationis primae inciderit in aquas, quibus, prima uice, manus ablutae sunt, tum pollutum, istum esse; at non item si is in secundas inciderit. Sed non lubet huiusmodi recensendis amplius hic immorari, cum oppido in mentem ueniat nobis, quod *Maimonides*, his enarratis, subiungit. *Omnes, uidelicet, illas lotiones, ab externis corporis partibus, ad animum esse transferendas.* Eum in finem, ait, a Sapientibus olim dictum esse, *טבילת ידים* *Qui se immer- serit, nec animum attenderit, perinde erit, ac si non immer- serit se.* Ex iis demum sapienter praecipit, quod sicut corpus, aquis terrestribus, ab inquinamentis purgari soleat, ita animus quoque, a spiritualibus impu- ritatibus, in dies singulos, aquis uiuis, id est, uerbo DEI, purgandus sit.

SOLI DEO GLORIA

Coll. diss. A. 134, misc. 30